

анализа, открива дълбоката същност на въпросите, осветлява ги не с лампата на спокоен рудкоп, а със светкавицата на прозрението и ги предоставя на бъдещето. Може да се каже, че именно Т. Павлов, като коригира известни увлечения на Бакалов, набелязва пътя на съвременната изследователска работа върху Яворовото творчество.

По същото време, когато литературната критика спореше с кой период от творчеството си Яворов на коя класа принадлежи, неговите стихове с всичкото си богатство от чувства, мисли, багри и тонове подхранваха изворите на нашата национална поезия и обогатяваха не само творчеството на най-значителните поети, но и прогресивното движение на живота. Ние знаем какво дължат Дебелянов, Смирненски и Вапцаров на Яворов, но все още мъчно можем да си дадем сметка какво дължи душевността на българина на Яворовата лирика, многострунна, сложна лирика на дълбоки душевни конфликти и на най-тънки преливания и нюанси от чувства и форми. Случайно ли тази поезия е била насъщна храна за всички, които са създавали през десетилетия нашата култура — от най-скромния труженик до най-вдъхновения творец? С нея са закърмени негодуванието срещу всичко пошло, бунтът срещу всяка тирания. Яворовата поезия, както знаем днес от спомените на много партизани,²⁶ е звучала сред снежните бури на Балкана редом със стиховете на Ботев, Вазов и Смирненски и в душите на всички онези, които са отивали да мрат за свободата на своя народ. „Дебелянов вървеше в партизанския строй и в звездните вечери, под хайдушките буки, озарен от партизански огньове, излизаше пред нас наред с Ботев, Вазов, Яворов, Смирненски, Вапцаров“ — пише в спомените си поетът-партизанин Веселин Андреев.²⁷ В „Записки на политкомисаря“ Ив. Зурлов описва как партизанската чета посреща Новата 1944 г. в едно скривалище: „Застъпени бяха главно творбите на Ботев, Вазов, Яворов и Смирненски. Макар и под земята, това беше по признанието на всички най-приятно посрещнатата Нова година.“²⁸ В съзнанието на партизаните Яворов живееше като поет патриот и интернационалист, издигнал глас в защита на арменските бунтове, една велика съвест на човечеството като Пушкин, Петьофи, Анри Барбюс и Ромен Ролан.²⁹

В спомените си за „Преживяната книга“ във фашисткия затвор Искра Панова съобщава: „Фашистката прокуратура допускаше в затвора ония автори, които смяташе за политически безвредни: Вазов, Ботев, Яворов, Толстой, Пушкин, Юго, Стендал, Балзак, Шекспир, Гьоте, Байрон, Гогол, Лермонтов, Чехов. . . Свещена простота! Те вредяха дълбоко и непоправимо. Те закономерно даваха сили тъкмо на комуниста.“³⁰ Политзатворникът Господин Станев Генов от с. Оряховица, Старозагорско, отбелязва също: „В Старозагорския затвор през 1943 г. имаше един другар от Хасковско,

²⁶ Кръстьо Генов, *Нашата мемоарна литература за партизанското движение*, Изд. на БАН, София, 1958, с. 79.

²⁷ Веселин Андреев, *Живот с Димчо, в. Лит. фронт*, XVII, 12. X. 1961 г.

²⁸ Ив. Зурлов, *Записки на политкомисаря*, II издание, с. 153.

²⁹ Вж. Генерал-майор Крум Радонов, *За книгата „Срещи и разговори с Никола Вапцаров“*, в. *Народна армия*, XVII, бр. 4136, с. 4.

³⁰ Искра Панова, *Преживяната книга*, в. *Лит. новини*, бр. 9 от 9. IX. 1961 г.